Published and distributed under permit (No. 761), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXIX. ЧИСЛО 156. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., ЧЕТВЕР, 7-го ЛИПНЯ, 1921. VOL. XXIX. No. 156. JERSEY CITY, N. J., THURSDAY, JULY 7, 1921. THREE CENTS

ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ ВИСИЛАЮТЬ ПАНЦИРНІ КОРАБЛІ ДО МЕКСИКА

ВАШИНГТОН, 5. липня. — Злучені Держави вислали до Тампіко в Мексико два панцирні кораблі, щоби ухоронити американські інтереси на случай яких клопотів з робітничих неспокоїв, повставших з безробіття.

МЕКСИКО, 5. липня. — Правительство президента Обрегона видало розпорядок, котрим приказує усім нафтовим підприємствам, що перестали без причини роботу, заплатити відшкодоване викиненим з роботи робітникам. Робітники мають дістати заплату за 3 місяці. Се відноситься передовсім до американських підприємств, котрі викинули з роботи яких 10.000 робітників за послідних кілька днів, щоби пімститися на уряді Мексику за наложенне експортового податку на нафту.

Англійські фірми у Вера Крус, місто припинювати роботу, роблять що сил стати.

КОНЗУЛЬ ПРОСИВ О КОРАБЛІ.

ВАШІНГТОН, 5. липня. — Панцирні кораблі вислано до Мексико на домаганне американського конзуля з Тампіко, котрий заявив американському урядови, що американська фльота може бути потрібна для охорони американських інтересів на случай більших заворушень в наслідок резробіття.

Воєнні кораблі вислані до Тампіко називаються Клівленд та Сакраменто. Клівленд належить до кружляків, а Сакраменто до гарматних лодок. Кромі моряків є на обох невеликі відділи маринарів, а саме на першім 40, на другім 15.

Американські урядники кажуть, що якби зайшла потреба, то вони вишлють ще більше панцирних кораблів.

(Місто Тампіко, до котрого вислано американські воєнні кораблі, лежить в мексиканськім стейті Тамавліпас, над Мексиканським заливом; се головний центр мексиканського нафтового промислу.)

ПРОТИ РОБІТНИЧИХ ЮНІЙ.

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 5. липня. — Двайцять вісім олбанських будівельних предприємців та вісьмох тройських контракторів заявило нині публично, що вони думають вести далі свої предприємства на основі „отвертої фабрики" (не признаючи робітничих юній). Таку заяву вислали вони до юній столярів і молярів, котра відхиляла приняти знижку заплати та згодитися робити з неюнійними робітниками.

Предприємці дали страйкуючим ще від 1. мая робітникам час до офіночи згодитися на їх домаганне. Якщо робітники не згодяться, то підприємці грозять, що вони зараз почнуть наймати столярів та малярів за заплатою по 7 долярів денно.

В своїм домаганню підприємці предкладали юнійним столярам по 87 центів, а малярам по 82½ цента за годину праці.

КОНФЕРЕНЦІЇ В СПРАВІ МИРА З НІМЕЧЧИНОЮ.

ВАШІНГТОН, 5. липня. — Секретар стейту Гюз відбув нині конференцію з президентом Гардінгом в справі міжнародної ситуації, витвореної через ухваленне резолюції про мир з Німеччиною.

З ухваленнем її осередок тяжкости перенісся з сенату до Білого Дому. Сенатори вижидають тепер скорої акції зі сторони президента. Мирова резолюція лише проголосила мир з Німеччиною і Австрією, але не привернула дипльоматичних ані торговельних зносин з ними. На се треба ще спеціяльних межинародних умов, і тому власне перед американською адміністрацією стає питанне, чи виробити новий проект мира з центральними державами, чи приняти за основу мир межи аліянтами та центральними державами.

ФАРМЕРИ ПРОТИ ВАКАЦІЙ СЕНАТУ.

ВАШІНГТОН, 5. липня. — Сенатор Лодж, провідник републиканців в сенаті, вніс резолюцію, щоби в сенаті заряджено вакації, які малиб почастися в найблизший четвер, а малиб тревати цілий тиждень до 28. липня.

Його внесенне було немовби сигналом для бльоку фармерських сенаторів почати боротьбу проти вакацій сенату; бльок хоче, щоби сенат радив без перерви так довго, аж полагодить усі внесення, відносячіся до рільництва.

Сенатор Лодж і його прихильники думають перепертн свою волю проти бажання фармерського блоку.

МАВ ПЕРЕКРАДАТИСЯ ДО АМЕРИКИ З МІЛІОНОВИМ МАЄТКОМ В КРАДЕНИХ ПЕРЛАХ.

НЮ ЙОРК, 5. липня. — Іміграційні власти задержали одного пасажира на скандинавськім кораблі Фредерик VIII., що прибув сюди нині. Пасажир називається Яків Грінвальд, і приїхав він сюди без відома іміграційних властий, хотячи перекраститися на беріг безправно. Він має бути людиною, про котру доносили кілька тижнів тому, що він втік з Росії, укравши ріжних дорогоцінностий на більше як на міліон долярів. Грінвальд зявився на покладі корабля в Копенгазі, в Данії, а коли корабельні власти хотіли викинути його з корабля, бо він не мав пашпорта, він сховався на кораблі; аж як вже корабель був два дни на морю, найшли його моряки і привели перед капітана. Зрадився він тим, що хотів перекупити одного корабельного послугача та розобути його одіж за 250 долярів. Детективи міністерства справедливости переводять тепер з ним слідство.

СУДДЯ ПРО ПРИЧИНИ ДІТОЧИХ ЗЛОЧИНІВ.

Суддя висшого суду нюйорського стейту Далфред Талей говорив на свято Незвисимости про причини діточих злочинів, які тепер поширяються з незвичайною скорістю в Америці. Він називав діточі злочини раком на тілі суспільности. Одинокою радою на се, на думку судді, являється відповідне вихованне молодежи. Він розказував застрашаючі приміри про діточі злочини; бувало перед судом стають злочинці, обжаловані за поповнення найстрашнійших злочинів, а коли спитати їх, кілько їм літ, показується, що вони мають по 18 та навіть менче років. Відсилати таких молодих злочинців до вязниці нічого не помагає; воно навіть шкодить, бо там вони підучуються ще нових злочинів. Лише вихованне, лише навчанне так в дома, як і в школі, може на се бути зарадою. Треба всіми способами навчати дітий кращої, висшої моральности, в приватнім та публичнім життю.

ШЕСТИЛІТНИЙ ХЛОПЕЦЬ УТОПИВСЯ РАТУЮЧИ БАТЬКА.

Шестилітний хлопчина Бобі Бравн з Вебвуд, недалеко від Садбері, Онтаріо, Канада, став героєм дня. Нині його жалує ціла громада. Він погиб по геройськи ратуючи свого батька, Роберта Бравна, котрий пішов купатися і в купели дістав нападу корчів. Почувши його крик, малий хлопчина кинувся на ратунок, хоч очевидно не міг нічого помогти батькови. По короткій боротьбі оба потонули.

ЖЕРТВИ КУПЕЛИЙ В ОДИН ДЕНЬ СПЕКИ В ОДНІМ МІСТІ.

Велика спека, яка панувала в понеділок, дня 4. липня, в Ню Йорку вигнала з міста на беріг моря велике число людий. Серед великої товпи купаючихся на Куні Айленд, яких число подають на міліон душ, утопилося 10 людий.

В самім місті Ню Йорку якийсь мущина, видно збожеволілий від спеки, підчас проходу в парку скинув зі себе одіж, побіг до збірника води, кинувся до нього і втопився.

ПАНЩИНА У СХ. ГАЛИЧИНІ.

Під таким заголовком вніс на засіданню польського сойму з дня 13-го мая посол Бриль нагле внесенне, в якім подає опис панщизняних відносин, котрі завели Поляки на области Сх. Галичини.

Внесенне посла Бриля звернене проти вшехполяків, бо людовцям сілю в оці стоїть те, що не вони лише другі тут панують, але все таки освітлив він відносини на нашій землі. Він сказав: Ізза недостачі землі, український селянин в Сх. Галичині приневолений часто землю арендувати від пана-ошарника. А ошарник не домагається тепер гроша, тільки відробку в натурі. В сім напрямі шляхті помагає польська адміністрація. Селяни є обовязані винаймлену землю власним коштом обробити і обсіяти, жзати, зібрати і звести. Панові з того приходить третина або половина. За випас худоби треба платити молоком і маслом. За дерево з ліса, треба відробити при корчуванню або працею на полі. Обшарники завважають, що ніякі закони варшавського сойму нічого не обходять.

ДО ЧОГО ВЕДЕ ЗДИЧІННЄ У ПОЛЯКІВ В ГАЛИЧИНІ.

На доміp тих всяких переслідувань, які приходиться досвідчати Українцям в Галичині, нехай послужить ще один факт нечуваного звірства задля жажди золота Поляками.

Немало вони нарабувались приїзджих до краю Українців з Америки, здираючи з них лішші убрання, відбираючи і обкрадаючи їх з пакунків і вартісних річий, вони до того ще у своїм безстільстві кидаються на таких приїзджих Українців, що мають не свої а золоті зуби, виводячи їх у відповідні місця і убиваючи їх в звірський спосіб. Такий факт мав місце з Гнилицьким чоловіком, котрий повернув з Америки, а котрого рабівники-Поляки убили в Суховецькім лісі, видерши з його рота усі золоті зуби. Се доносили в письмі до одної української родини в Пенаргил, Па.

ПОВСТАННЯ І ПОГРОМИ НА УКРАЇНІ.

„Руссписсе" повідомляє зі Львова, що большевикам після завзятих боїв вдалося знищити кілька повстанських відділів в Чернигівській і Херсонській губернії. З другого боку відділ отамана Струка знищив дощенту т. зв. Дніпровську фльотилю, затопивши останні чотири пароплави. В Полтавській губернії відділ отамана Сокири перетяв зелізно-дорожний шлях на лінії Київ-Гребінка. Штаб Сокири находиться в Переяславі. Відділ жидівських повстанців під командою отамана Мордалевича заняв місто Брусилів під Бердичевом і побивав місцевих комуністів. Большевики назначили на зловленне Мордалевича нагороду висотою міліон рублів.

26. травня комуністичний відділ Сороченка уладив жидівський погром в місточку Любаві Волинської губ. Після погрому відділ Сороченка большевики розброїли.

ПОВСТАННЯ В ОКОЛИЦІ КАТЕРИНОСЛАВА.

Біля Катеринослава повстанці знищили в трьох місцях міст через Дніпро. Совітські власти евакуували з Катеринослава військове майно. Ходять чутки, що большевики покинуть Катеринослав, бо повстанці захопили три озброєні пароплави на Дніпрі і задумують обстрілювати місто.

ДОМБЄ.

Як доносить „Вперед", табор на Домбю поволи очищується. В остатніх часах богато осіб звільнено, а большевицьких полонених висилається домів. З Галичан на Домбю осталося ще 20 осіб. Між иншими лишилися два брати Білинські з Бучаччини. Сидять вони вже близько рік і ніякі заходи не помагають, щоби їх звільнити.

„ПЛЕБІСЦИТ" НА ВОЛИНІ.

По Луцьку і инших містах і селах Волині крутяться якісь люди і збирають підписи на домаганне злуки Волині з Польщею. Найшлися навіть непрошені опікуни, які фальшують думку українського населення. І так настоятель луцького собору протоєрей Прохор Бичковський підписав згадане письмо від імени всіх парохіян своєї парохії; те саме говорять про настоятеля покрівської церкви Олександра. Огибовського.

ЧЕХИ І ТВОРЕННЄ УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ.

Як повідомляє варшавська газета „Ржечпосполіта", з Ольміц, чеські власти в Ольміц інтернували 300 Українців зі Східної Галичини, бувших полонених австрійської армії, які вертали з італійського полону. Причиною інтернования мало бути се, що вони не хотіли вступити до української армії, яку організують чеські власти. В склад сеї армії входять в першу чергу полонені австрійської армії, вертаючі з італійського полону. Частина сеї армії є розміщена в Чехах, а частина Словаччині в околиці Міскольч. В останньому часі Чехи розвинули сильну агітацію за вступленнем до сеї армії.

Не потреба додавати, що вісти польських газет у справах інтернованих Українців у Чехії, завсіди сильно тенденційні.

МОСКОВСЬКІ ПОПИ.

Великим ворогом українства на Волині є православне змосковщене духовенство. Воно не тільки не бере участи в громадянській праці, але всіляко шкодить тим, хто їх веде. За невеликим виїмком, се чорна сотня, яка спить і снить про біого царя та про білі книші, а український рух уважає „нововведенієм", шкідливим для народу. Особливо ненавидять вони „Просвіт", які серед широких мас будять національну свідомість і ведуть культурно-освітну працю.

Є села, в яких всі мешканці належать до „Просвіти крім попа. В таких селах попи не мають ніякого впливу, а навпаки, своїм поведенням у населення стратили всяку пошану. Особливо „славиться" піп Жидачинський. Сей дійшов до того, що навіть бунтує одних селян проти других, щоби тим внести безладдя в селі і в „Просвіту". Що до культурно-освітної праці філії „Просвіти", то він уважає, що вистав по селах не можна ставити, бо люди, замісць до церкви, несуть гроші в театр, а театр псує людий. А до речі треба замітити, що в повіті є 21 філій „Просвіти" і сі філії перетворювалися, по більшій части, з українських аматорських гуртків. Населенне дуже любить театр і нема села, в якому час від часу не давалиби вистави. Гроші з таких вистав поступають на шкільні потреби, як то, купівлю зшитків, книжок для бідних учнів, ремонт шкіл, на „Просвіту", пренумерату часописів, покупку книг і ин., так, що люди бачуть і працю і ціль „Просвіти", маючи при тому і де відпочити морально, а молоді і повеселитися по щоденній тяжкій праці.

МАСОВЕ АРЕШТУВАННЄ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА В ЧЕРНІВЦЯХ.

Дня 9. червня, в день Загальних Зборів „Народного Дому" таки в „Народнім Домі" відбулося масове арештуванне студентів академічних Товариств „Союз", „Православна Академія" і „Зоря".

АРЕШТУВАННЯ У ЛЬВОВІ.

У Львові арештовано 8 бувших старшин українського війська, між ними і старшину Овшанецького. Всіх їх відпровадженo під сильним конвоєм на зелізничий дворець, звідки всіх відвезено до табору інтернованих в Ланцуті.

ПІВДЕННО АФРИКАНСЬКИЙ ПРЕМІЄР ЇДЕ НА ПЕРЕГОВОРИ ДО ІРЛЯНДІЇ

ЛОНДОН, 5. липня. — Генерал Сматс, прем'єр Південної Африки, поїхав до Даблина, столиці Ірляндії, щоби повести переговори з представителями Шин Фейнерів.

Англійський уряд каже, що генерал Сматс веде свої переговори не як представитель англійського уряду, але як приватна особа. Рівночасно, як Сматс поїхав до Ірляндії, з Ірляндії до Лондону поїхав лорд Миделтон, південно-ірляндський юніоніст, котрий мав недавно конференцію з Де Валерою в справі полагодження ірляндської квестії.

В Англії з того приводу панує надійний настрій щодо ірляндської ситуації, хоч ніхто не перечить, що до полагодження справи ще дуже далеко.

СПРАВА СМЕРТИ ФРАНЦУЗЬКОГО ОФІЦЕРА НА ШЛЕСЬКУ.

ПАРИЖ, 5. липня. — Смерть французького майора Монталієра, що погиб підчас німецької демонстрації в місті Байтен, на Горішнім Шлеску, викликала в французьких урядових кругах велике розяренне.

Після донесень до міністерства заграничних справ офіцер погиб після того, як Поляки цофнулися з міста згідно з умовою про евакуацію. Майор Монталієр стояв на чолі невеликого французького гарнізону, що мав удержувати порядок в Байтен. Англійські війська, визначені до служби в місті, ще не були прийшли. З сього скористали демонтранти; підчас одної демонстрації хтось стрілив до майора зі заду.

Як надійшли англійські війська, вони мусіли стріляти до товпи, щоби її розігнати. При тій нагоді кількох демонтрантів убито, а богато ранено.

НІМЦІ СКЛАДАЮТЬ ВИНУ НА ФРАНЦУЗІВ.

БЕРЛІН, 5. липня. — Після донесення до часописи „Альгемайне Цайтунг", вина за убитте майора Монталієра спадає по части на нього самого.

Заворушенне мало почастися в той спосіб: Коли польські війська вимашерували з міста, населенне міста Байтен почало піднести оклики на честь аліянтів. Французькі війська слухали сього спокійно. Але як лише Німці почали співати патріотичні пісні, Французи зараз їх заатакували прикладами крісів. З товпи на се пали вистріли, і майор впав ранений смертельно; кромі нього ранено ще кілька жонірів. Розярені Французи почали стріляти до товпи, убиваючи при тім кілька жінок та дітий.

Як додає часопись, аліянтські власти забрали як закладників двайцятьох найвизначнійших людий міста Байтен.

(Перші донесення про події в Байтен, вислані до англійської газети „Ді Лондон Дейлі Мейл" говорили, що французький гарнізон вмашерував до Байтен серед ворожої демонстрації населення. Підчас демонстрації якийсь цивільний чоловік мав стрілити до майора, командуючого відділом французького війська, а товпа позволила йому втічи і не дала його піймати.)

БАВАРЦІ ВИКИДАЮТЬ БОЛЬШЕВИЦЬКОГО КОМІСАРЯ.

БЕРЛІН, 4. червня. — Большевицький комісар Крестінський разом зі своїм приватним секретарем виїхав з Берліна на лічення до Кіссінген, а відтам до Тегеризе в Баварії. Одначе там даво він не оставав, бо баварська поліція вигнала його яко небажаного чужинця. Крім того вислано Крестінського разом зі секретарем назад до Берліна під поліційною сторожею.

ХОЛЄРА ШИРИТЬСЯ В ЕВРОПЕЙСЬКІЙ РОСІЇ.

СТОКГОЛМ, столиця Швеції, 5. липня. — Російський вістник публичного здоровля доносить, що азійська холєра ширится з великим поспіхом в цілій европейській Росії.

До дня 25. червня с. р. зголошено 6.000 випадків.

Недавно холєра навістила Петроград і Москву. Недуга шириться дуже скоро, особливо ізза теперішньої спеки і через те, що приходять збігці з голодних сторін.

„Роста" (російське телеграфічне агенство) доносить, що всі палати і двори на Кримі будуть перемінені на шпиталі.

ГРЕЦЬКО-ТУРЕЦЬКА ВІЙНА В МАЛІЙ АЗІЇ.

ЦАРГОРОД (Константинополь), столиця Туреччини, 5. липня. — Військові знавці, що прибули сюди з Малої Азії, заявляють, що Греки є добре приготовані до великої офензиви проти Турків.

Від двох тижнів вожено до Смирни з Атен жовнірів, амуніцію і засоби.

Тепер Греки мають в Малій Азії 300.000 жовнірів, з яких 170.000 є на фронті.

Невтральні приглядачі, що були в Малій Азії, кажуть, що Турки (націоналісти з табору Мустафи Кемала паші) слабо приготовані до бою з Греками, одначе вони завзятійше бються від Греків і тим їх перемагають.

Туркам недостає дуже амуніції, а також перевозових средств. Коли Греки возять амуніцію і засоби автомобілями, Турки возять волами.

БОЯТЬСЯ МОНАРХІСТИЧНОГО ЗАГОВОРУ В НІМЕЧЧИНІ.

БЕРЛІН, 5. липня. — В тутешних політичних кругах говорять про небезпеку нової проти-революції в Німеччині. Іменно, тепер побоюються, що нова німецька оборонна армія, створена на Горішньому Шлеску, яка обіймає 100.000 війська, може викликати заговір проти теперішнього німецького републиканського правительства і намагатись привернути в Німеччині монархію.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.7

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ!

ОРГАНІЗУЙТЕСЬ ДЛЯ НЕСЕННЯ ПОМОЧІ СТАРОМУ КРАЄВИ!

ВІДСИЛАЙТЕ ЗБІРКИ СЕЙЧАС, І РАТУЙТЕ ГОЛОДНИХ, ХОРИХ, ВДІВ І СИРІТ!

ПОДАВАЙТЕ ДО ВІДОМА ЧЕРЕЗ ҐАЗЕТИ, ЩО ВАША ГРОМАДА ЗРОБИЛА ДЛЯ РАТУНКУ РІДНОГО КРАЮ!

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ ТА МОЛОДІЖ.

Нічим так не хваляться московські большевики, як дітьми. Мовляв, кажіть собі, що хочете про советську Росію, але то вже нам, большевикам, признати мусите, що советська Росія добре дбає і добре виховує дітий. Ми готові признати, що робітникам живеться гірше, як жилося за царя; що селянам живеться гірше, як жилося давнійше; що інтеліґенція з голоду пухне; що вся Росія голодує; але діти у нас краще живуть, як вони жили давнійше, і краще, як вони живуть денебудь инде в Европі.

Такі перехвалки часто можна чути з уст большевицьких симпатиків та аґентів. На скілько правди в них?

Артур Голічер, німецький комуніст, котрий говорить про Росію не на основі заплаченої йому підпомоги, як се говорять поважно наські комуністи, але на основі того, що самий бачив і пережив в Росії, признає, що советське правительство дає московським дітям усе, щоби їх зробити щасливими, щоби їм достарчити вигоди. Уряд віддав для дітий поконфісковані віллі, замки, богацькі палати, так по містах і по селах, замінюючи їх на діточі доми, на санаторії для дітий, на шкілки для дрібної дітвори, і т. п. Ніхто тільки не дістає їди, що дитина, за винятком червоного салдата на фронті.

А мимо сего всего (сам Артур Голічер признає) усюди нужда панує. „В Росії нема досить книжок для дітий у шкільнім віці. Вони не мають доста паперу до писання. На четверо дітий припадає один оловець. Опалового матеріялу мало. Чобіт нема. Сотки тисяч бідних дітий не ходить до школи через брак обувя. Мимо всіх зусиль зробити житте дітий приємним та щасливим система ціла дуже часто валиться".

Не менче сумний образ малює другий большевицький письменник, співробітник нюйорської жидівської ґазети „Форвертс", Мойсає Ольґін. Він пише: „Возьмім хочби молодіж. Вона усе безжурна. Молодіж зносить краще невигоду. Можнаби сподіватися, що студенти тепер живі люди. Чиж не були студенти старої Росії усе дуже діяльні? Чи не грали вони провідної ролі в поступових та революційних рухах? Подивися на студентів тепер, а побачиш, що вони постарілися, маючи 20 літ, що в тім віці вони уже без божої іскри, без всякого огню, що огріває душу. Вони такі практичні. Вони рахують про те, якби то стати дрібною буржуазією." (Тут автор не договорює і не каже, що піти в комуністи та стати комісарем, — се найкращий спосіб податися в буржуазію.)

„Вони вчуться, щоби здавати іспити. Вони вчуться, щоби стати „спеціялістами" (як сего від них хочуть большевики). І, очевидно, в їх науці запалу бути не може..."

„Нема сумніву, що студенти не мають на що нарікати. Більшість з них дістає від держави порції та пайки, а держава вимагає від них нічого більше, лише учитися. . . . Давнійше 85 процент російських студентів було щасливими, що могли прожити, зарабляючи на житте лекціями або канцелярійною роботою за 15 рублів на місяць. Цікаво, що давнійше вони на нікого не нарікали, а тепер вони нарікають без упину.

„Се одно з найбільше знаменних душевних явищ в теперішній Росії. Якби завтра Денікін або який инчий чорт увійшов до Москви та завів буржуазний лад, то той самий студент втративби свій пайок та вганявби без духу, шукаючи за якоюсь роботою, але він не нарікавби на нікого за свою бідноту... А як за кілька днів знов вернувби советський лад, з його порціями, то студент знов почавби нарікати. Се можна було бачити в Мінську, де власть переходила від советів до Поляків, а потім назад до советів. Се можна було бачити в Харкові та Києві, де власть змінялася дуже часто."

Огірчені слова большевицького оборонця виразно показують, що советська Росія не вдоволила навіть тих, для кого вона хотіла бути доброю: російської дітвори та студентів. Мимо всего безжурного життя, яке большевизм хоче дати дітворі; мимо запевнення, що кожде з них, навчившися якоїсь „спеціяльности", дістане державну посаду; мимо невеликих вимогів, ставлених до дітий державою за той хліб, відобраний з уст робітникам та селянам; мимо сего діти і студенти советської Росії невдоволені.

Пояснити сего явища не потрафить ніхто, хто одним жолудком пояснює всі душевні стани та великі політичні рухи. Лише той може зрозуміти невдоволення російських дітий та студентів, хто пізнав, що кромі жолудкових вимогів є ще инчі вимоги, вимоги духа, як свобода думання, свобода досліджування, свобода слова. Сего в Росії нема. Через те в Росії нема вдоволення. Через те Росія хорує на ту найгіршу болячку капіталістичних країн, на суспільне невдоволення.

ЩО ДІЄТЬСЯ В ТУРЕЧЧИНІ.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Сподіваюся, що ніхто з читачів „Свободи", побачивши наголовок сього допису, не запитає: „А що нам до Туреччини?"... Коли-б, одначе, знайшовся такий, то йому можна пояснити, що Туреччина є одною з держав, які перед трьома роками заключила з Україною Берестейський мир і що в Царгороді ще й нині істнує офіціяльно визнане українське посольство. Ще більше значінне має для нас той факт, що Туреччина є одинокою Чорноморською державою, якої доля й політика можуть мати найбільший вплив на майбутній розвиток Української Держави, по суті своїй також Чорноморської. Поскільки отже український нарід не поховав надії на збудування власної великої держави, — а ми віримо, що сеї надії він дійсно не поховав, — постільки сучасне становище й майбутна доля Туреччини являються для нас питаннями першорядної ваги.

Чи в інтересі української політики є знищення Туреччини, яко держави, чи, навпаки, для майбутньої України буде вигіднійшим відбудування й відродження Туреччини — се питання, з приводу якого можна довго сперечатися. Так чи инакше, а те, що діється зараз у Туреччині, свідчить про те, що не так-то легко знищити державу, обеднану глибокою вірою й високорозвинним національним почутттєм.

Коли турецька мирова делеґація підписувала в Севрі мировий договір, який фактично був смертельним присудом над старою Туреччиною, ніхто тоді не сподівався, що на протязі неповних двох років той договір стане лише клаптиком паперу. Безсилий царгородський уряд скорився своїй долі, й все тоді виглядало так, ніби хитро мудрі пляни всесильної Антанти здійсняться як по писаному. Та незабаром у Туреччині прокинувся могутній національний рух, який на протязі короткого часу так поширився й отримав такі блискучі перемоги, що примусив і царгородський уряд і Антанту дуже серіозно числитися з собою.

На чолі руху став енерґійний і фанатично відданий Турецькій національній ідеї **Мустафа-Кемаль-Паша.** Він за короткий час зорґанізував нову армію, десь видобув для неї все необхідне, й пішов війною як проти власного уряду, який підписав ганебний севрський мир, так і проти Антанти, яка сей мир продиктувала. Всі ультіматуми Антанти, всі погрози, всі активні її виступи не помогли, й нині Туреччина фактично стоїть під владою кемалістів. Правда, в Царгороді істнує ще старий уряд на чолі з султаном, а уряд кемалістів має свою столицю в невеликім анатолійськім місті Анґорі, але ніхто не сумнівається в тім, що коли-б кемалісти схотіли здобути Царгород — вони-б його здобули. Вони просто до якогось часу вважають се непотрібним.

Дуже яскраве світло на нинішний стан річей у Туреччині кидає видана сими днями публікація німецького ґенерала Лімана фон-Сандерса, відомого під іменем Сандерс-Паша (він богато років прожив у Туреччині й під час великої війни визначився блискучою обороною Дарданелів). Ґен. Сандерс оповідає отже, що Кемаль і його уряд виказали себе знаменитими орґанізаторами. Вони не тільки зібрали сильне й добре військо, яке отримало великі перемоги над Греками й відбило їх на цілім фронті, а ще й під господарським оглядом богато зробили й ще більше обіцяють зробити.

Не тільки сама Анґора модернізується — там одкрито вищу народню школу, театз, поширено вулиці до 12 метрів, проведено електричне світло,— але й шляхи по всій Анатолії поліпшуються в дуже широкім масштабі. Зелізниця Анґора — Сівас, розпочата ще підчас війни, майже до половини вже передана для руху, а друга половина, від Сіваза до Самеуна на Чорнім морі закінчується. Котри для будування сеї залізниці дали **національні акційні товариства** (отже обійшлось без чужохемців). Залізницю Ескішегір — Із мід почасти вже також відбудовано. Инші важні пункти Анатолій сполучуються автобусними лініями. Міста Болі, Кастамуні й Іневолі мають тепер електричне освітлення. Фінансову справу також добре впорядковано.

Кількість війська кемалістрів ґен. Сандерс обчисляє в 100.000 душ, але се число росте безупинно. Всю дорослу мужеську людність покликано до зброї. Артилєрія, яка на початку дуже турбовала Кемаль-Пашу, нині так зросла й покращала, що в останніх боях з греками вона завдала їм чимало клопоту. Цікаво зазначити, що Туркам пощастило видобуту з царгородських арсеналів гарматні замки, вийняті французами зі старих турецьких гармат.

Маршал Фош якось заявив, що потрібно 300.000 війська, щоб остаточно розбити семалістів. Сандерс гадає, що сю кількість доведеться значно збільшити, як що Мустафа-Кемаль почне відступати на Схід у глибину Анатолії, де етапні лінії в ворожій та негостинній стагоні виростут до безконечности.

Пляни націоналістів сягають дуже далеко й базуються на панісляміському ідеї. Перед якимсь часом вже відбувся один невеликий панісляміський конґрес в Анґорі, а нині плянується великий зїзд делеґатів з усіх магометанських країн. На сім зїзді мають бути заступлені Сирія, Месопотамія, Афґаністан, Азеребейджан, а рівно Індия, Єгипет, Алжир, Туніс і Мароко. Метою зїзду є утворення чогось подібного до Сполучених Штатів Ґсляму з державою Османів (Туреччиною) на чолі.

Мустафа-Кемаль-Паша підтримує дуже тісні зносини з большевиками, але й тут він дає приклад того, як треба вести мудру **національну** політику. Він дістав вже від большевиків частину фронцузької артилерії, яку ті відібрали від Денікіна й Врангля. Останніми днями, коли вірити часописям, до Трапезунду прибув навіть цілий військовий відділ з Москви. Та союз Анґори з Москвою є лише **зовнішнім** і ніякою небезпекою кемалістам не загрожує. Уряд Мустафи зобовязався відкрити для Росії Босфор і Дарданели, большевицька-ж Росия зі свого боку зреклася всяких претензій на сі протоки. Се є політично підвалиною союзу. **Внутрішнього** звязку між Ісламом та большевизмом нема й не може бути. Навіть турецька комуністична партія в своїй діяльности дає перевагу цілям Ісляму й націоналізму над цілями III. інтернаціоналу. Є се наслідком того, що **всі** Турки, до якої-б партії вони не належали, вважають большевизм хвищем тимчасовим, а націоналізм. — вічним.

Антанта зпочатку „не визнавала" анґорського уряду, вважаючи Кемаля й кемалість звичайними повстанцями. Коли сила кемалістів зросла, проти них зпочатку спробували вислати недобитки султанського війска, а коли се не помогло, то недавно вислали проти них Греків. Не помогло й се — й нині Анґлія загрожує кемалістам, що вона сама проти них виступить. А тимчасом з „повстанцями" ведуться переговори, одна держава за другою (Італія, Франція) підписує з кемалістами торговельні договори — й Анґлія лишається в сім питанню ізольованою. Нема сумніву, що незабаром і вона покориться перед необхідністю.

Що буде тоді? Севрський мир піде до архиву, на місці старої виникне нова й молода Туреччина, а та страшна плутанина, якої наробив паризький мировий конґрес, ще о одну степень розясниться й упроститься.

Приклад Кемаля й кемалістів показує, що можна зробити за допомогою одної лише **національної ідеї** й скільки творчої сили ся ідея в собі має. **Обективно** Україна два роки тому стояла в кращих умовах, ніж Туреччина: наш край економічно був менше зруйнований, всемогутня Антанта безпосередно проти нас не виступала, армію ми могли тоді зібрати не 100-тисячну, а 500-тисячну. Та не дав нам Бог **людей,** не знайшлося провідників, які залізною рукою взялися-б до справи. В результаті ми нині навіть на Турків дивимося, як на недосяжний ідеал національної єдности й політичної мудрости.

Берлін, 15. червня 1921.

Радянин.

БОЛЬШЕВИКИ І УКРАЇНСЬКЕ СЕЛО.

Мимо всіх старань досі большевики не мають доступу до українського села. Вони не покидають ніяк надії дістатися там і до цього послугуються ріжними методами. Щоби розбити одностайний фронт села, утворено т. зв. „комнезами"— комітети незаможних селян. Ці комітети дістали широкі повновласти вирівнування земельних наділів, поділу всякого господарського інвентаря і т. д.

Для успішної боротьби з повстанцями творять в каждому селі т. зв. „пятихатки" — себто гуртки по 5 хат. Нагляд над „пятихаткою" доручають одному з незаможних селян. Його обовязком є слідити за повстанцями і за виконуванням т. зв. „розверстки", себто стягання збіжевого контингенту. Щоб притягнути незаможних селян, утворено в українських ґуберніяльних містах по одному полкови виключно з незаможних селян, в котрих заведено українську команду і українське діловодство. Фактично однак в українських селах сільського пролетаріяту немає. Землею наділено усіх. Бувший справжній бідак не хоче ставати до отвертої боротьби з дещо багатшим, бо потребує помочі його живого інвентаря при обробітці поля і допомоги в скрутній хвилі. Тому й досі не у всіх волостях ще селревкоми, а комітети незаможних не зорґанізовані ще навіть на цілій Київщині мимо сильної аґітації. „Пятихаток" за малими вийімками взагалі незорґанізовано. Коли навіть вдасться большевикам що небудь зорґанізувати, то найчастійше попадають в ці орґанізації свої люде, котрі працюють в них настільки, наскільки це не йде в розріз з інтересами села. „Розверстка" стягається окремими аґентами т. зв. „продроботниками", яких на протязі останніх 6 місяців вбито в самій Київщині кругло тисячу сто.

Вже перед весняними засівами велася дуже велика т. зв. „посівна кампанія", на яку большевики призначили найкращі свої сили. Утворено сільські, волосні, повітові та ґубернські посівні комісії, котрі стараються о доставу насіння та потрібного до робіт інвентаря. „Розверстка" з „продроботніками" та немилосердні грабунки красної армії при стяганні збіжового континґенту зробили більше, чим всі посівні комісії. Селяне сіють лише стільки, скільки потреба їм для власного ужитку. Засіяно не більше 60 відсотків всего посівного поля.

Мобілізація на селі не удається. Пішло всего 10—20 відсотків обовязаних. Решта осталo в дома під видом ріжних так чисельних совітських урядовців, або просто криється. Часті пересування червоних військ є нещастям українського села через вимагані при цьому підводи.

На загал українське село зовсім відсепарувалося від міста, проявляє велику активність і не признає більшевицької влади та бореться з нею, поповнюючи повстанчі відділи і переховуючи їх.

ДАЛЬШЕ ПРО ВОЄВУДСТВА.

Польські часописи пишуть, що в найблизшому часі розпічнеться розділювання урядничого персоналу поміж 4 воєвудства, в ціли їх урухомлення.

Вячеслав Будзиновський.

НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЄ.

Україна замовкла. В Росії стала Московщиною, в Австрії Польщею. І здавалося, що то труп, котрий вже ніколи не воскресне. Але нащі вороги ликували за скоро. Український велитень ще не був мерцем; що заплющив очі на віки, на віки віддав двом чортам свою душу. То не була смерть, але хвилевий сон; твердий наче летарґ, але тільки сон. Поки жиє наш народ, поти національна думка, думка власної державности вічним сном заснути не може. Вона може лише заглухнути на якийсь час. Хоч її живих двигарів Польща і Московщина вигубили, хоч традиція державности щезла з памяти мас народних, то вона все таки захистилася, лишилася захована — в архівах, в музеях, в народній пісни і в могилах. Вона, неначе дорогоцінний скарб в депозиті, переховалася для пізнійших поколінь в складницях старих документів, котрі говорять про діла наших предків; в складницях старини по сих борцях, котрі нам показують, чим і як вони боролися; в могилах і цілих кладовищах, як берестецьке або лебединське, котрі не позволяють нам забути, що предки наші клали свої голови на боєвищах, несли їх під топір ката України, щоби нам зробити життя лекшим, за дорогу думку свою, — за державну волю українського народу. Як сторожі сеї державної думки лежать, хоч глибоко в сирій землі — під зеленою степів, під пшеничними филями ланів, під звалищами міст, під попелом сільських хат, на кладовищах московських тюрем і сибірських осель — кости погибших в боях, вирізаних пяним жовнірством, спалених живцем, розстріляних, вбитих на палі, стятих і повішених, закатованих тортурами, голодом і холодом в тюрмах, замучених життям засланців. Вже пісня співана 700 років тому назад, „Слово о полку Ігорія" каже: „Чорна земля заорана — копитами була зрита, кістьми посіяна, кровю була полита. Тугою зійшли ті кости над українськов землею". Чи не ті самі слова повторяє пісня з перед півтрети сотки років: „Чорна ріля ізорана і кулями засіяна. Білим тілом зволочена і кровію сполочена?!" То кров, то тіла, то кости героїв, що своє життя дали за волю України. А їх число, що зір на небі. Що всі тоті старі документи, що сі річи по борцях і кости їм можуть оживити національного полутрупа, та підоймити його до нової боротьби за волю, доказує вчинок польського гетьмана Чарнецького, котрий кости Хмельницького витрусив з домовини. Польський комендант в Білій Церкві, Стахурський писав в р. 1666 до оберштляйтнанта Фрікса: „...була би річ дуже потрібна, щоби більше заоопікуватися Чигирином бо там... ріжні апарати воєнні і знаки взяті (Хмельницьким) на Жовтих Водах, під Корсунем, Пелявцями і де инде. Пригадуючи собі все те, хлопство від жалю зітхає. Скороб все те забрати звідтам, могли би (Українці) забути Хмельницького". Про память Хмельницького Поляк Кубаля пише: „котрий нам ще нині з гробу грозить".

Володимир Великий і Ярослав Мудрий своїми заходами зединити всі українські землі в одну державу; такіж заходи галицького Романа і Данила; зусиля Свитригайла, Мухи, Глинського і инших, щоби з українських земель стрясти польську чи литовську державність; всі геройства українських міщан, шляхти і козацтва в їх боротьбі проти Польщі — повсякчас, на віки спасли український народ від національної смерти, від заглади. Їх кости — то підруби найтрівкійші, які лиш можна подумати собі. На них, скоро прийде слушний час, стане величава будівля нової соборної держави української. Память їх діл — то непоборима збруя, котрою покоління, яке віднайшло би її, мусить побороти і розтороцщити всі ворожі сили, які загатили дорогу народови, що діє до волі, до відбудови своєї держави, своєї вільної Соборної України.

Вже раз, в 16-сотих роках грозила Україні небезпека затрати памяти про колишнє власне життя державне. Населенню поодиноких земель України грозила затрата памяти того, що колись вони були одною родиною в одній хаті державній. Саме тоді, як з неба зіслані, знайшлися мужі великого духа, залізної волі, що не дали завмерти традиціям давного державного життя. Відгребали їх з забуття і шаблею пригадали Українцям тоті славні часи Олега і Володимира Великого. І народ кинувся проливати кров за відбудову їх відумерщини. Боротьбою за неї козацтво відсвіжило давну традицію державну. Воно ожибило її власною кровю і таку передало в спадщині своїм наслідникам. Козацька війна з Польщею і Московщиною, козача кров вже тоді скріпила живе ще почуття нашої окремішности (індивідуальности) національної і почуття спільности земель українських, та передала його нашому поколінню. Тота давна, докозача традиція зробилася для нашого покоління близшою, не пропадаючою в мрачних безвістях давних, казкових часів. Се, що вже зачинало бути мітольоґією, себто оповіданням про дохристіянських богів, зробилося близьким, начеб вчера діялося. Козаче повстання зробило стару думку державну наших князів і бояр, наших давних міщан дорогою серцям внуків, бо з сердець дідів виплило за неї тільки крови, що нею напоїти і у ній втопити „всіх імператорів би стало, з дітьми і внуками". Козацтво пригадало свому поколінню се, що колись було життєм всего народу українського, але з часом, присипане звалищами величавої раньше палати, майже безслідно щезло з памяти народу. Та не лиш воскресило і на ново оживило те, що колись було завмерло. Своїми стремліннями, своїми терпіннями і своєю кровю козацтво видало нових героїв і нових мучеників за українську думку; сотворило нові традиції української державности. Геройства козачих лицарів зробили, що їх внуки і правнуки до десятого і сотого покоління, скоро тільки дізналисьби, які були діла їх прадідів, могли би пригадати собі, подивляти і полюбити, шанувати і обожати як святе завіщання, котрого не вільно не виконати, все те, що вже було в руках предків, та що вони, раз стративши, знов здобували; здобули і знов стратили. Коли за другим наворотом Україну привалено ще тяжчим каменем; коли в одній части Московщина, в другій австропольська спілка заколисали у на національну думку, вибили її з памяти народу, треба було ждати, аж знайдеся хтось, хто загляне до архівів, в котрих дрімає наша традиція історична, випорпає акти, видобуде з них вісти про діла предків і розголосить їх. Розриє могили, і кости мучеників за волю за-

голосять „кайдани порвіте!" таким громовим голосом, від котрого пробудились би й „раби, невольники недужі", що „заснули мов свиня в калюжі, в своїй неволі!"

Рік 1805 дав Східній Україні перший університет в Харкові. Гурток його школярів і учителів зацікавився в рр. 1830-их історією свого краю і історичними піснями народними. Старі документи і пісні народні отворили їм очі. Додумалися до того, що Москалі і Українці два окремі народи. Вони стали писати і друкувати праці звязані з минувшиною українського народу. Скоро вже раз відкрили правду, що Українці окремий народ, силкувалися для поширення сего відкриття використати не лиш традиції власної державности народу, але й те, що сей народ в найширшій верстві своїй ще задержав свою окрему мову. Вони стали у тій мові писати книжки. Стару українську мову книжну закинули, бо жива мова українського селянства ліпше манiфестувала окремішність українського народу від московського. В той спосіб тоті історики відродили українську письменність. Ще в р. 1798 появилась була „Єнеіда" Котляревського. То були пісні староіталійського письменника Вергіла про героїв зруйнованої Греками Трої. Котляревський переповів тоті пісні народною мовою українською, але троянських героїв перелицював на козацьких героїв України. Зачинаючи в р. 1793 перелицьовувати Єнеіду і пишучи по українськи для театру „Наталку Полтавку та „Москаля Чарівника", Котляревський цілком не мав наміру відбудовувати українську письменність. Аж тепер, коли за се діло взявся кружок харківських Українців, Єнеіда Котляревського стала книжкою, котра дуже сильно поширила думку національної письменности і нової книжности української в живій народній мові.

Хоч добре розпочата, робота перших апостолів нового українства на Подніпровю була ненамолотна. Хоч на добру путь справило їх пізнанне історії України, вони ще не уміли нашу бувальщину показати народови такою, якою вона справді була, в її повній величи і красі. Вони й самі ще не знали її добре. Все ще розуміли неодно так, як вчили московські історики. Національне освідомленнє зачало іти скорійшою ходою аж від р. 1840, коли то появилася віршована історія української козаччини: „Кобзар" Тараса Шевченка, збірка пісень про героїв козаччини і про тяжку долю України в московськім ярмі.

Поет Шевченко є найбільшим пропаґандистом самостійницької думки української, найсильнійшим і найуспішнійшим аґітатором національним. Його аґітаційною збруєю є минувшина Подніпровя. Він наскрізь козачий поет, бо головним змістом його пісень традиція козацьких часів. Шевченко орудує словом так по майстерськи, так сильно, як ніякий другий поет в світі, ніякий другий аґітатор національний. Про него можемо сказати те саме, що його попередник з перед 700 років, також поет-історик, півець давної бувальщини української, автор „Слова о полку Бгоря" сказав був про Бояна, ще старшого українського поета-історика: „Боян майстер був до пісні. Боян знав на пісню чари. Прийде гадка, а він гадку орлом пустить аж під хмари. Не соколів на лебеді Боян, браття, слав з під неба: Віщі палці клав на струни — Грайте струни, кому треба!"

Слово Шевченка таке красне, що ми не лиш чуємо і розуміємо його бесіду, але й бачимо се, про що він говорить. Ні краски маляря на полотні, ні камінь оброблений долотом різьбаря не покаже нам якоїсь річи так докладно, як слово Шевченка. Героїв козаччини Шевченко змалював словами так, що вони неначе живі дефілюють перед нашими очима. Про незабутні діла їх говорить так, що ми тепер неначе стоїмо, та з запертим у груди духом, зі слезою в очах дивимося на все те, що вони діють, що з ними діється. Бачимо, як вони бються за волю, як кладуть свої голови буйні, як тече їх кров, як терплять в казаматах... І уха наші чують рев гармат, бренькіт шабель, тріюмфальні оклики побідників, стони катованих за волю. Крепке і пламенне слово поета силкує читача думати тою самою думкою, яку має на умі поет; розбуджує те саме чуттє, яким чує його серце; розпалює той самий огонь, який горить в його груди. Своїх героїв Шевченко малює так, що читач його співаної історії мусить подивляти і шанувати їх і їх діла, та одушевлятися ними. Але хто полюбив тих героїв з їх ділами і ними одушевлявся, той мусів полюбити цілим серцем також тоту думку, за яку вони боролися; тоту мету, до якої вони ішли тернистим, кровавим шляхом; мусів одушевитися думкою волі української землі.

Шевченко був не лише майстром в орудуванню словом, так що воно просто ударяло в людську душу і відбивалося у ній дословно головною луною. Він знав також штуку манівцями зайти в найглубший тайник душі Українця; умів ударити в тоту струну, котра в груди читача зазвеніла наміреною поетом мельодією і викресала саме таку іскру, таке полуя, які йому, чи для будучности України були потрібні. Коли роздирає ризи свої за тим, що колись було, ал еминулося і більше не вернеся, він в душі читача не викликує зневіри і резиґнації, бо не такий був його намір. Навпаки. Розбуджує жаль за минулим, горяче бажаннє, щоб воно вернуло, і волю та завзяттє боротися за відбудову пропавшого. Малюючи яркими красками знущання Московщини і царату над Україною і Українцями, Шевченко робив тоту Московщину і царат осоружними кождому Українцеви, хоч би й змосковщеному. Тим він ще більше розбуджував почуттє української окремішности і почуттє обовязку боротися, щоби від тої царської і московської опіки Україну увільнити. В кождій боротьбі народу проти його душмана велику силу і завзяттє дає чиста, бо оправдана ненависть до кривдника, бо не позволяє скільчитися думці примирення з ярмом, не позволяє зломити боротьби в половині дороги ніяким компромісом. Краски, якими Шевченко змалював потрясаючі картини поведення Московщини і царату та наслідків їх панування на Україні; вибухи його власної ненависти такі, що й камінь спалахнув би огнем ненависти, котра не дала би йому спочати, аж поки ся потвора, сей кат України не ляже повалений і розторощений; поки покривджений народ ногами своїми не затре слід по нім.

(Далі буде).

АНТІН ЛОТОЦЬКИЙ.

СМЕРТНЕ ЗІЛЛЯ.

(Историчне оповідання з 1189).

(1)

I.

Року 1189 припали Зелені Свята на 28 травня. Гарний, чудовий випав час! Небо було чисте, чистесеньке — ні хмариночки! Сонячко Боже так ясно, так радісно світило! Золотистим промінням обсипало сади, городи та левади й горді дворища бояр і багаті хати галицьких міщан. Обсипало все й одбивалося в золотоверхих банях церков Галича й у синіх хвилях могутнього Дністра. Тихий леґіт ледви-ледви колихав гиллям садів, облитих молоком цвіту. Неначе боявся, щоб не обтрясти з дерев цього святочного, весняного одягу садів! Він радше пестився з зеленим листям і цвітом білим, надихався пахощів цвіту й на легких крильцях своїх розносив їх далеко-далеко в простори. Ннеаче боявся, щоб не сполохати крилатих співаків, що скриті в густолистому вітті лящіли скрізь. А може й сам заслухався в чарівному співі соловейка та в куканні ворожбитки-зазулі?

Любо та мило довкруги. Тільки жий та будь, тільки радій та веселися!...

Та чогож не весело Галичанам?! Чого так скоро опустіли вулиці Галича?! Сумні, понурі виходили люде по богослуженні з церков і мерщій крилися, зникали по своїх домівках. Чого сумні, чого понурі, чого тікають із вулиць, чого криються,!

Гей, молоде, Галича! Чиж не вабить, не манить тебе сонячко ясне та тепле, небо голубе, безкрає? Чиж не кортить тебе вийти погуляти в садки молоцоцвіті, надихатися пахощі, побуяти поза мурами Галича, по левадах буйнотравих і ріжноцвіти? Або як бувало завести весняних ігор на Галичиній Могилі, чи пуститися в легеньких човнах на сині хвилі Батька Дністра? Чи не кортить? Гей, чому не чути твойого співу веселого, дзвінкого? Чому?...

А й ви поважні старші Галичане! Чи вас не кортить кинути тісноту кімнат і вийти на світ погомоніти з знайомими, з приятелями про життя й події на княжому теремі, про державні й громадські справи, про торговлю, про багатства, про всячину?! В такий чудовий час так любо погомоніти на вільному просторі! Гей, гей, Галичане, багаті, бутні та горді Галичане! Чого це сум покрив ваші чола, чого похилили, понурили ви ваші буйні голови?!

Ой, бо невесела година настала для гордого Галича, для всеї багатої галицької землі! Сум і туга темними мряками стелять, жаль і жура широкими, мутними хвилями несуться!... Серед чарівної весняної краси, під теплими благодатними струями золотистого сонця, по багатій „медом і молоком текучій" країні!!!

Над золотокованим престолом, із якого ще так недавно мудрий і могутний князь „суди рядив до Дунаю, залізними своїми полками підпирав угорські гори, заступив путь королеви" — тепер чорні нависли хмари. Де перше тільки радощі, тільки вдовілля лунало — тепер стада чорних галок і воронів зловіщим криком і лопотом крил усе повітря наповняють. Тепер, — коли не стало в живих могутнього, славного князя, вірла бистрозорого, віщого, що все бачив і все знав! Не стало полків залізних, не було кому підперти гір угорських, не було кому важких бремен через гори метати! Не чорні це галки, не ворони чорні покрили Галич і всю галицьку волость і зловіщим криком і лопотом крол наповнили! Дикі полчища Мадярів розсипалися темною хмарою по ній! І де ні появилися, де ні показалися, скрізь кривда, скрізь неправда, скрізь горе й сльози йшли за ними попліч. Горді, бутні Арпадові нащадки, дикі темнолиці діти пущі не знали, не хотіли знати ніщо святого! Заридали, гіркими слезами залялися галицькі красавиці обаполи Дністра й поніс він плач їхній аж у Руське Море. Не щадила дич нікого. Соромом покривала й селянок і міщанок, і попадь і бояринь.

А в святинях Господніх, де ще так недавно Божа хвала голосилася, Боже слово неслося, іржали мадярські коні.

І поникли, похилилися бутні, горді голови галицьких бояр, що перед своїм князем не хилялися! Тепер вони гнулися під вагою чужинецької влади!!!

Посумніли, поникли й голови багатих міщан Галича!

„Лихі, страшні часи настали! Не даром при смерти князя Ярослава Осьмомисла померкло сонце було, не даром!"

Все поникло, сумом покрилося, горем заливалося та спокійно зносило насильства чужого наїздника.

Спокійно?! Ні! В нутрі, в душах бояр ворушилася, бунтувалася совість! Докоряла, що це з їх власної вини діється це все! Не пішли за останньою волею князя, не оставили на престолі його любого сина Олега, бо їхня гордість не позволяла на це, щоб їм княжив сип спаленої ними Настаськи, дочки, зненавидженого роду Чагровних. А може, й страх перед його пімстою за смерть, соромну смерть матери, не позволяв їм дати послуху волі Осьмомисла? І бояре рішуче виступили проти Олега, виступили хоч усі міщане, а й убогіші бояре були за ним, за Настасичем. Прогнали його, а на Осьмомисловому, золотокованому столі посадили сина Ольги, суздальської князівни. Та не на довго! Не по нутру й він їм був — „ради не любив із мужами своїми", а слухався й окружався свояками жінки-попаді, як колись його батько Гагровими! І щоб її, любу його жінку, не стрінула доля Настаськи, утік він із нею й з дітьми на Угорщину. Радо, дуже радо приняв його угорський король і поміч обіцяв! Не обіцяв, а рушив із великими силами на Галич!

І мов стада чорних галок і воронів чорних рушили дикі мадярські полчища на Галич! Та не повели з собою Володимира! Ні! Йому найшов угорський король инше пристановище. Йому, його жінці й дітям. — Тюрму! А на престолі Ростиславичів посадив свого сина Андрія.

І на вид спокійно зносили це горді Галичане, та в нутрі ворушилася совість: „Не все це одно, чи править свій князь, чи чужинець! Де ці обіцянки королевича й самого короля угорського, якими сипав мов із рукава перед посадженням на престолі Осьмомисла, де вони!? Нечувані знущання, знеславлювання жінок і дочок, забірання й грабування майна навіть у прихильних Андрієві бояр — оце ці обіцювані права та вольности!" Не щадили й прихильників своїх Мадяре! Бо й чогож їм було тепер їх щадити! Вониж свою службу вже сповнили, а тепер уже непотрібні — раби, як і инші!

Та не тільки совість докоряла боярам за зраду Рідного краю! Голосно, щораз голосніше кричала на них ненависть міщан Галича: „Вони, вони бояре всему вина! Всі наші знущання, всі терпіння — боярів вина!" Жар ненависти не давав їм бачити цього, що бояре теж терпіли ці самі знущання.

І сум і туга темними мряками стелилися, жаль і жура широкими хвилями неслися понад гордими боярськими дворищами й багатими міщанськими хатами, над садами молоком цвіту облитими, над церквами золотоверхими. Весна, сонце пахощі, лящіння соловейка не радують нікого! Ще більше жалю завдають! Гей, чи такі то були Зелені Свята ще тому два літа, коли над безпекою й добром Галича зорило бисте око Осьмомисла? Чи такі?! І яркими красками спомину недавної минувшини, а так вже далекої, рисуються в наболілій душі ці щасливі часи. Церкви повні народа, веселого, щасливого, вдоволеного, аж дрижать од співів, аж яряться від тисячів світел! А по богослуженні по домах радощі й весілля! А молодь уся аж потопає в іграх, чи то на просторих майданах Галича, чи на Галичиній Могилі, чи в легеньких човнах на срібних хвилях могутнього Дністра А старші сидять, приглядаються веселим іграм молоді та гомонять весело й свобідно про всячину. — Весело й любо було тоді!

А тепер?

Люде зійшлися до цих кількох церков, що їх ще Мадяре не зайняли, а по богослуженні кожний, кожніський спішив до своєї домівки, спішив мерщій сумний, понурий, щоб там може втекти від споминів щасливих днів, споминів, що ранили душу неначе зубами пили, що пекли терновим огнем. І скоро, опустіли вулиці престольного города галицької держави зівсім.

Ба ні, не зівсім!

Ось уганяються ними відділи чужинецьких їздців, наїздників. Кричать, вигукують та виспівують дикими голосами! Дикі сини пущі, потомки Арпада. Страх і трівогу в серцях Галичан ширить цей крик і тупіт кінських копит. Всі ворота загород сильно й щільно позачинювані. Та чи здержать вони пяну дич?! І по гостинницях, тільки їх повно! І там тільки мадярські співи-крики.

У смутку й трівозі минув день. Стало вечоріти. Чисте, погідне небо все густіш і густіш запалювалося яркими, блимлинами зірками. Лагідний леґіт колихав гиллям дерев, а кущі лунали вечірнім співом птичок. Щербатий місяць виплив теж на небо й післав своє сріблисте, маґічне світло на сині хвилі мгутнього Дністра. Любо й мило було! Все так і кликало, так і манило: „Гей, люде, чого криєтеся, чого кулитеся по хатах! На світ, на простори! Впиватися красою природи, надихатися вільним повітрям!"

Ніхто не виходить!

Та ось женеться вулицями чималий відділ! Знати, не видержали в заперті, в тісноті, виманив їх весняний чар природи чисте весняне повітря!

Ба! Це Мадяре!

Поперед на сивому іноходці старший уже вояк, у лискучій, золотистій збруї. А за ним рядом чималий відділ теж озброєних мадярських вояків.

Куди?!

Перегнали головними вулицями й погналися простісінько до дворища боярина Юрія Витановича, що гордо розложилося над самим Дністром, сливе зівсім на боці від инших боярських дворищ.

Певно в гостину? Він жеж Юрій Витанович, найбільший найщирійший їх прихильник!

Ось уже й підїхали під дворище. Нетерпеливо гримають у ворота! Та що це, боярине Юрію Витановичу, ти не виходиш на привіт своїх любих гостей? Глухо й тихо на обістю! Живої душі не видно, не чути. Ворота сильні, дубові щільно зачинені! Ніхто не спішиться отвирати.

— Рубай ворота! — кричить цей, що на сивому коні, у золотистій збруї.

Миттю кидається кількох Мадярів і з усієї сили рубає ворота. Важкі, дубові ворота довго не подаються та вкінці падуть із лоскотом до долу.

Їздці ввігналися на подвіря. Кількох зіскочило з коней. Підступили під двері дому. Двері теж замкнені.

— Гей, а є ви там?! Отворіть гостям двері! — кричить один із цих, що були під дверми, ломаною славянщиною.

Ніхто не обзивається.

— Рубай! — крикнув знову цей на сивому іноходці, в золотистій збруї. Замкнулися, собаки, занишкли, та це їм не поможе! Рубай!

Упали й двері під важкими ударами. Всі Мадяре позіскакували з коней. Віддали поводи чурам і потоптом увалилися у вирубані двері.

Перейшли кілька кімнат. Пусто. Ні духа!

Аж в останній кімнаті застали старого Юрія Витановича з синами Петриком і Ярославом та з зятем Іллею Щепановичем.

Гей, собаки галицькі! Гості, добрі гості ласкаво до вас приходять, а ви двері перед їми замикаєте! Така ваша гостинність?! — кричав по мадярськи золотозбруйний.

— Гості, воєводо, не входять у хату насильно мов розбишаки, не розбивають, не рубають воріт і дверей — відповів старий Витанович по мадярськи, дріжучим від обурення голосом. Та скоро похопився й додав уже спокійно, на силу: „Вибачайте, гостеньки, ми не знали, що ви в гості до нас, ми не сподівалися вас як гостей, бо в нас гості інакше приходять! Та що край-то обичай! Просимо, просимо, розгоститеся, будь ласка. Ми гостям раді: гість у дім, Бог у дім! Засідайте, будь ласка, за столи! Я зараз розпоряджуся що до прийняття.

Гучно та бучно розсідалися „гості" за столи. Порозсідалися й стали розглядатися по багатій обстанові кімнати, вистеленої й позавішуваної дорогими візантійськими килимами. А й уся инша обстанова: столи, ослони, стільці була вишукана, заграничної роботи.

Старий Витанович подався тимчасом із кімнати в челядню й покликнув на службу:

— Приготовити мерщій приєм для непрошених гостей, перш усього подати меду й вина!

Сказав і вернув у кімнати.

Небаром служба стала вносити збани меду чистого й заправлюваного корінням та дорогих заморських вин. А відтак і страви. Переважно холодні мясива та всілякі овочі краєві й заграничні.

— Вибачайте, вибачні будьте, гостеньки, що тільки так вас принимаю! Не сподівався я сьогодні гостей та ще таких знатних і не приготовився як слід на прийняття таких достойників, як ти, славний воєводо, опікуне наш — говорив господар і присівся до гостей, а заним присілися й його сини та зять.

Гості пили й пили без міри. Почався крик та співи, навіть сороміцкі. „Гості" мабуть забули зівсім, що вони в гостях.

А чому це жіноцтва тут не має? Ні невісток, ні дочок твоїх Без білої челяді забава не забава! А про твою наймолодшу дочку ходить слава по всему Галичі, що вона перша красуня на весь город. Чиж наші очі не гідні оглядати цю ославлену красу, напиватися нею, подивляти її? Що?!

Дякую тобі, славний воєводо за це, що ти був ласкав звернути увагу на красу моєї дочки, хоч вона й не така то вже краса. Цього цвіту по всьому світу! Та, щоб побачити її — це мусиш вибачати, воєводо! Тепер мойого жіноцтва не має тут. Усі виїхали за город, на хутір і то на довший час. Мусиш задоволитися товариством нас, мужчин — відповів старий Витанович.

— Брешеш, стара собако! Ніхто нікуди не виїздив із твойого дворища. Я знаю!—з криком зірвався воєвода. — Ти скрив їх! Нехай зараз являється тут пирувати з нами!

Старий Витанович випрямився й собі та сказав рішучо й гостро:

— Воєводо, коли ти гість то й поводися як гість! А ні, то я муситиму прийняти тебе якпасника, як ворога!

Сказав це й ухопив за руковять меча, що висів у його при боці, в дорогій самоцвітами висаджуваній піхві й ураз мимохіть подався до вузких дверей, що вели в кімнату на горищі. А за ним поскочили сюди й сини та зять.

— Ах, там вони! — скрикнув воєвода. — Гаразд! Ми перейдемо сюди! За мною!! — крикнув до своїх.

Та не так то легко було вийти зза столів! Сильний був боярський мід, кріпкі заморські вина! Ноги плуталися, відмовляли слухняности. Та всеж таки попідводилися деякі й подалися за воєводою. Слабкі дверцята скоро відскочили. Та йти на гору, вузькими, невигідними східцями можна було тільки поодиноко гусаком!

— Їх і тут не має! — скрикнув уже на горі розчарований воєвода.

Витанович і сини та зять легше віддітхнули.

— Вспіли втекти! — шепнули до себе. — Слава тобі Господи!

Воєвода зійшов назад на долину! Був розярений, лютий!

— І там їх немає! — кричав він уже на долині до старого.— Де ти скрив їх, собако!

— Я-ж сказав, воєводо, що їх тут не має!

— Не має тут, а деж, де?! — кричав воєвода.

— На хуторі! — відповів спокійно старий Витанович.

— Брешеш! Та я собі це затямлю! Затямлю, вважай! — кричав він. — На двір, до коней! — крикнув до своїх — ідемо далі!

І небаром усі вийшли з кімнати. Господар і не пращав їх. Коли втихло, старий Витанович із синами та зятем вийшли на гору. Кімнатка була пуста — тільки вікно було відчинене. Витанович виглянув із вікна. Драбина лежала долі на мураві.

Трохи пізнійше повертали всі жінки. Тільки наймолодшої дочки не було. І не діждалися її цього вечера, ні в ночі.

(Далі буде).

ВЕЛИКА ПАРТІЯ УКРАЇНЦІВ

відїде до старого краю поспішно-почтовими кораблями просто без пересіданя до Гамбурга:

МАНДЖУРІЯ 14. ЛИПНЯ. ЛІТУАНІЯ 20. ЛИПНЯ.
ОЛИМПІК 16. ЛИПНЯ. МОНҐОЛІЯ 28. ЛИПНЯ.

тому, бажаючі виїхати в товаристві своїх земляків, повинні собі сейчас шифкарту замовити і щасливо вернути до своєї рідні.

ШИФКАРТИ

до краю і з краю, спродаємо стисло по ціні компанічній, а також, кождому пасажирови даємо осібну каюту на 2-4 особи.

ПАШПОРТИ

виготовляємо кождому в протягу 2-3 днів. За куфри ґарантуємо аж до самого Вашого дому в старім краю.

ГРОШІ ДО СТАРОГО КРАЮ

висилаємо скоро і по найнизшім курсі почтою, долярами, чеками і телеграфічно, під повною ґарантією і відвічальностию.

У всіх справах, як тутешних так і в старо-краєвих, удайтесь в повним довірем лише до:

STANDARD BANK
AVE. B. COR. 4TH ST. NEW YORK

НЕМІЧ, ОБЕЗСИЛЕННЄ І ЗНЕОХОТУ

ВИКЛИКУЄ ВАШ ЖОЛУДОК СЕРЕД ТЕПЕРІШНОЇ ЛІТНОЇ СПЕКИ

БОСАКОВЕ ЛІЧНИЧЕ ГІРКЕ ВИНО

Природний кріпитель („Nature's Tonic")

запобіжить сим долягливостям

До набутя в аптиках і ґросерійних крамницях або прямо у витворців.

Ціна:
12 фляшок $14.00
6 фляшок $7.50
одна фляшка $1.50

BOSAK MANUFACTURING CO., SCRANTON, PA.

ШИФКАРТИ

продаємо лише по компанічних цінах на всі лінії до Галичини і з Галичини і до всіх частий сьвіта.

ПАСАЖИРІВ, котрі їдуть до краю ми стрічаємо на стаціях, забираємо їх на нічліг до власного чистого і здорового еміґраційного дому, опікуємо ся їх пакунками, котрі на жадання також асекуруємо і перетримуємо їх пакунки безплатно у своїм стороджі аж до дня відїзду корабля.

ПАШПОРТИ вистараємо ся зовсім безплатно.

ГРОШІ посилаємо до всіх місцевостий рідного краю по деннім курсі телеграфічно, чеками і почтою і даємо за гроші повну ґаранцію. Після доручення гроший даємо оріґінальні посьвідки від осіб, котрим переслано гроші.

ВСІЛЯКІ старокраєві справи судові і нотаріяльні успішно полагоджує наш нотар.

Також у всіх прочих справах уділяє совісної поради і дає чесьну, скору і точну обслугу найстарший

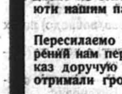
УКРАЇНСЬКИЙ БАНКИР

на розі Третої Евні і 6-тої улиці в Ню Йорку.

HENRY C. ZARO, BANKER

39 COOPER SQ. DT. U. NEW YORK, N. Y.

ПРИ ПОВОРОТІ ДО КРАЮ І ТУТ В АМЕРИЦІ

нема ліпшого ремесла від автомобільового. Я є з краю довголітний і добрий механік і шофер в Америці. Хто вивчиться в нашій школі, той стане добрим механіком і шофером. Будете нам вдячні по всі часи. Зважте, що наша школа є одною з ліпших в Америці. Уживаєсь до науки всі найновійші моделі автомобілів. Денні і вечірні курси. Можете заробити 25-35 дол. на тиждень. Просимо зайти до нашого офісу і порадьтеся з нами. Офіс отворений і в неділі. Записуйтесь до нашої школи. — L. Stepanoff, інструктор і механік. Для інформації наш офіс отворений в неділі до 12. г. в пол. Пишіть по каталього

ARENA AUTO SCHOOL, 151 W. 54th St., NEW YORK, N. Y.

ШІФКАРТИ

ЧЕРЕЗ

ГАМБУРҐ, РОТЕРДАМ, АНТВЕРПЕН І ДАНЦІҐ продаємо по стисло компанічних цінах і даємо окремі каюти нашим пасажирам.

ГРОШІ

Пересилаємо по найнизшім курсі: кождий цент повірений нам пересилаємо в якнайкоротшім часі а на доказ доручую рецепіси з підписом Ваших рідних що отримали гроші.

НОТАРІЯЛЬНИЙ

відділ полагодить Вам ріжні справи краєві і американські і постараєсь Вам безплатно о пашпорт до краю в дуже короткім часі.

Від ДЕПОЗИТІВ платимо 4 процент річно.
Наш Банк оснований в 1898 році.
ІНФОРМАЦІЇ уділяємо даром в ріжних справах.

EMIL KISS, Banker
133 Second Ave., New York, N. Y.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА—СЕ СИЛА. — ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІЙШИЙ ЦІННИК КНИЖОК.

ЛИСТ ЗІ СТАРОГО КРАЮ.

(Автор сього листу виїхав минулої зими до Галичини і звідтам написав отсе письмо (з датою 20. мая 1921) до свого товариша в Клівленді).

Дорогий Товаришу!

Лист Твій я отримав і за него сердечно дякую. Питаєшся, яке моє поводженне в теперішнім часі. Моє поводженне таке, що і собаці такого не желаю. Їсти нема що. Убрання не мож купити; нема защо; тай ходжу майже на-пів голий.

Тут декотрі хлопи повернули з війни тай прийшли у військовім убранню і ходили в нім дома, бо иншого убрання не мали. Але польським жандармам се не сподобалося тай відобрали, бо сказали: „У войсковим мундуже в цивілю не вольно ходзіць". Навіть і черевики, як котрий мав добрі, то взяли, бо були комісні. Молоді хлопи, а найбільше такі, котрі були при війску, кождий місяць ходять мельдуватися до постерунку, а часом і до міста, до старостава, а там заправляють їх різати дрова. От бачиш, яка несправедливість діється у нас. Наш рідний край, котрий є зіллятий потом і кровю наших батьків, захланна і ненаситна української крови польська шляхта загарбала у свої погані руки, тай нас, Українців, уважає за ворогів. І тепер видумали, як би то безплатного робітника дістати, то нехай ідуть мельдуватися до постерунку і до старостава, а при тім заправляють людий до роботи і роби панам за дармо. В місті урядник, леда лахабунда польська, до Українця не обізветься інакше тілько по панськи (по польськи). А на українські запити чи відповіди наставляє вуха, неначе не розуміє і все: „Цо? як мувіш? Нє розумєн по русіньску". А наостанок скаже: „Ґлупі хлоп! Нє умє ґадаць по польску!" Правда, декотрий Українець, хоч не вміє по польськи говорити, але крутить по польськи як собака хвостом. І Поляк з такої мови і з него, що так калічить, сміється в кулак, а притакує: „Пан єст мондри; пан єст інтеліґент, бо умі по польску ґадаць". І так Ляхи заохочують Українців, аби по польськи говорили.

Любий Товаришу! Як собі коли подумаю, як обкривдили нас, Українців, в тій світовій війні, то серце з жалю пукає. Західні держави тепер повинні були Україну золотом обгородити. Бо український народ здавен-давна проливав свою кров з Татарами і спинював татарські походи, що намагалися на західні держави. Український народ давно був неначе паркан західних держав, котрий обороняв їх від татарських походів. А в теперішній революції як би український народ пійшов був по стороні російських большевиків, то хто знає, чи панове західних держав були би не знаходилися в тімсамім положенню, як російські і українські.

Ми в Галичині є тої думки, що нас, Українців, не освободить ніхто: ні аліянти, ні російські большевики. Бо при помочи аліянтів Східна Галичина опинилася в ляцьких руках. Ми віримо в те, що в Росії большевизм голову собі зломить, а тоді комісарям заспівають „вічная память"; а таксамо і зліпленій Польщі, котра вже стоїть над берегом пропасти. І тоді воскресне Україна без хлопа і пана, котрою будуть рядити українські селяни і робітники.

Через наше село як би Ти в ночи йшов, то в поли гук чути так, що Ти настрашивбися. Дикі свині роблять дуже шкоду, тай люди в поли ночують і цілу ніч кричать; одні в коси ценькають, другі в бляхи. Свині не бояться так як перед війною, бо рушниці ані пістолета нігде нема, бо Ляхи повідбирали.

До краю ще не їдь, бо будеш жалувати за Америкою. Котрі приїхали з Америки, то вже назад їхалиб, але нема як.

Як отримаєш сей лист, то відпиши мені, але я не сподіюся, щоб Ти його отримав.

До побачення на свобідній і вільній Україні! Твій товариш

Н. Н.

ЧИТАЙТЕ КРАЄВИЙ ЧАСОПИС „ВПЕРЕД"

орґан української соц.-дем. партії виходить у Львові кождого дня.

Хто бажає мати докладні вісти про це, що діється в старому краю, нехай запренумерує собі цей часопис.

Хто бажає, щоби його рідня мала кождого дня свою газету, нехай пішле передплату на „Вперед".

Передплата на пів року до Америки виносить 3 доляри. Передплата для рідні в старому краю виносить на цілий рік 2 доляри.

Гроші посилайте на адресу „Впереду" в реджістрованому листі: „Wpered", Lwiw (Lemberg), ul. Ruska Nr. 3, East Galicia. 45-49

Числа на оказ посилаємо даром, пришліть тільки свою докладну адресу, а також адреси своїх товаришів і знайомих.

БЕЗ НОЖА І МЕДИЦИНИ.

Перший Український Хиропрактор

ДР. АНДРЕЙ БОРАК

лічить ріжні залавнені хороби так МУЩИН ЯК ЖЕНЩИН

Ню Йорк офіс: 335 E. 18th Street. Понеділок, середа, пятниця від 10. рано до 8. веч. В неділі від 10. до 1. Нюарк (Newark) офіс: 3 Belmont Ave. (cor. Court St., коло церкви) вівторок, четвер і субота від 10. рано до 8. вечер. 83вчс—

БАЖАЄТЕ ЧУТИСЯ ВИГІДНО?

Підчас літної спеки, запевно з вдоволенням приглядаєтеся машині до скроплювання, котра обїзджаючи поколи улицю, викидає чисті струї води, усуваючи порох і освіжуючи воздух, який сейчас уприємнює віддих. Ваш систем рівнож потребує такого прочищення всіж внутренностий підчас літної пори. Єсли прагнете чутися вигідно, мусите уживати Трінера Гіркого Вина котре усуває трутини нагромаджені в внутренностях і котре улекшує загальне діланне жолудка, кишок і нирок, реґулюючи орґанізм і привертаючи винищену животність. Рівнож Трінера Гірке Вино є смачним до уживання, лишень мусите жадати тільки правдивого, під іменем Трінера. Ваш аптикар або спродавця лікарств завше має Трінера Гірке Вино на складі. Спробуйте також і Трінера Лініемент на болючі змучені ноги. Переконаєтеся з подивленням як моченне і натиранне ніг Трінера Лініментом поможе сейчас всякому умученню.

КОЛИ СПРОВАДЖУЄТЕ КОГО З РОДИНИ

то робіть се скоро.

Продаю шифкарти з краю і до краю по компанічних цінах.

Висилаю гроші до всіх місцевостий в краю. 156c73

Виробляю повновласти і контракти купна і продажи. Веду канцелярію нотаріяльну.

Пишіть або прийдіть на адресу:

MICHAEL RUDY,
684 Joseph Ave., Rochester, N. Y.

ДР. ІВАН СМІТ

ЛІКАР УКРАЇНЕЦЬ. — СПЕЦІЯЛІСТ ОПЕРАТОР. вчс

Години урядові: 12-2 попол. і від 6-8 вечер, а в неділі і свята від 10. рано до 2. попол. Телефон Stuyvesant 4493.

Dr. JOHN SMITH, Jr.,
327 E. 17th St., New York, N. Y.

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР
С. М. КАУФМАН, М. Д.
СПЕЦІЯЛІСТ ХРОНІЧНИХ І ВНУТРІШНИХ НЕДУГ І АКУШЕР.

Години приняття: від 9. рано до 9. вечер, в неділі до 4. пополудни.

111 E. 7th ST., NEW YORK, N. Y.

DR. M. SMITH

16 E. 7th ST., NEW YORK
Tel. Orchard 6072.
коло Церкви св. Юрія.
Говорить по українськи.
Лічить успішно недуги мущин, женщин і дітий.
Наймодернійші електричні апарати

ДР. Б. ГОГЕНБЕРҐ

спеціяліст зі старого краю. Лічить недуги мущин і женщин, як внутрішні так і зовнішні. Переводить всякі операції. Дає недужим безплатну пораду.

DR. B. HOHENBERG,
304 — 2nd AVENUE,
(межи 17. а 18. улицею)
NEW YORK, N. Y.

Години офісові: щоденно від 8-ої рано до 8-ої вечер.
Телефон: 1882 Stuyvesant.

ШКОЛА АКУШЕРІЇ.

Учіть ся АКУШЕРІЇ в нашій школі або в своїй хаті під нашою дирекцією; старанна, цілковита і скора наука; приймаєсь кождого часу. По укінченю видаємо ДИПЛЬОМ. АДРЕСУВАТИ: International School of Midwifery, Inc., Dr. S. Deutsch, Pres., 229 E. 14th St., New York City. Телефон: Stuyvesant 933.

СПЕЦІЯЛІСТ НЕДУГ МУЩИН І ЖЕНЩИН

Говорить по українськи.
Лічить всі хронічні застарілі слабости мущин і женщин.
ЛІКАРСЬКА ПОРАДА ДАРОМ.

Dr. ZINS.
110 East 16th St. N. Y.
між Irving Pl. & Union Sq.
Год.: від 9. рано до 8. вечер.
В неділі від 9. рано до 4. поп.

ПЕРШОРЯДНА УКРАЇНСЬКА АПТИКА І ДРОҐУЕРІЯ

МИХАЙЛО УГОРЧАК,
(Давнійше C. J. McCloskey)
216 Washintgon St., cor. Sussex St., Jersey City, N. J.

Приладжує ліки після лікарських рецепт скоро, сумлінно і по умиркованій ціні. Має на складі великий засіб ріжнородних зел і корінів, всі американські і заграничні патентовані ліки, масти, пілі і т. и., великий вибір перфум, пудрів і других косметиків і взагалі все, що входить в обсяг аптики і дроґуерії. Морожене і Сода.

Довголітна практика і фахові державні дипльоми дають найкрасшу запоруку сумлінної, скорої і гречної обслуги. 107ч—

Отворене кождого дня в тижни включаючи неділі і свята від 8-ої години рано до 11-ої вечер.

ПІСНЯ ПОВСТАНЦЯ.

Один я на світі
Зоставсь сиротою,
В далекій чужині
Блукаю з журбою.
Куди мені дітись,
Що маю робити?
Скажи мені, Боже,
Де журбу подіти.
Скажи мені, Боже,
Тебе я питаю —
Чому таку долю,
Як мачуху маю?
Хибаж не ходив я
До церкви Твоєї,
Хибаж не любив я
Вкраїни моєї?
Й до церкви ходив я,
Й любив Україну —
Любив її бідну,
Як свою дружину.
Так чомуж караєш?
За віщо страждаю?
Скажи, мені, Боже,
Бо сам я не знаю.

II.

То не вітер буйнесенький
Хмароньки зганяє,
То отаман засмучений
Козаків збирає.
Не пташечка у садочку
Жалібно співає,
То отаман до повстанців
Смутно промовляє:—
„Брати мої, козаченьки,
Українські діти,
Скажіть мені нещасному,
Що маю робити.
Чи втікати за кордони,
Як „щирі" зробили,
Чи пристати у „комуну"
Щоб Жиди любили?
Може в хаті у запічку
Колихать дитину
Та забути про повстання,
Про лиху годину?
Скажіть мені мої милі,
Що маю робити,
Тугу мою — змію люту
Де маю подіти?"
То не в Лаврі в усі дзвони
Разом задзвонили,
То повстанці отаману
Так заговорили:
„Не у Відні закордоном
Доленьки шукати,
І не в хаті на запічку
Дітей колихати;
Тай не тобі, отамане,
З Жидами дружится
Тільки з нами, з повстанцями,
За Вкраїну биться.
За Вкраїну — Матір рідну,
Що нас породила,
Та на хліб нам заробляла
В наймах вік прожила.
В чужих наймах безталанна
Тяжко працювала,
Та діточок своїх малих
В школу посилала.
Посилала і раділа,
Бо вірила, бідна,
Що підростуть її діти
Й Вона буде вільна.
Помилилась безталанна,
Тяжко помилилась,
Бо вже вдруге ізза дітей
В наймах опинилась.
Вдруге в наймах опинилась
Й на двоє роздерта,
Ще й до того „діточками"
До нитки обдерта.
Тай й хто обдер! Своїж діти,
Ті діти прокляті,
Що божились на „конґресі"
Про Вкраїну дбати.
Добре дбали про Вкраїну,
Бодай ви пропали!
Щоб ви, кати окаяні
Щастя не зазнали.
Бодай... — „Годі! годі!
Бач, як розходились!
Протиж Гетьмана свойого
Не ви хиба бились?
Не ви хиба, скажіть мені,
Повстання підняли
Та тим самим Україну
До тла зруйнували?
Не виж хиба, вас питаю,
Гетьмана валили
Та отамана Семена,
Як Бога хвалили?
А тепер що! покаялись...?
Чогож замовчали?
Чом не хвалите отих знов,
Що вас же продали?
„Стидно, батьку! Ми каємось,
Ми, пекельні діти,
Що далися Семенові
Так нас обдурити.
Ми вірили, що боремось
За народню волю,
Україні безталаній
Кращу куєм долю...
Помилились. Підвів він нас;
Підвів тай покинув —
Продав Ляхам Україну
Й сам в Польщу полинув.
Повтікали і „міністри"
І гроші забрали,
А обідрану Вкраїну
Ворогам віддали.
Тільки ти ось, отамане,
Нас не покидаєш,
Та про Матір — Україну
По батьківськи дбаєш.
Ми се бачим, Тобі вірим
І Тебе благаєм:
Взять нам бідне життя наше—
Усе, що ми маєм.
Життем нашим непотрібним
Ратуй Україну,
Обідрану, обшарпану
Святую Руїну." —
„Ґаразд, хлопці! Мої сліпі,
Нещасливі діти,
„Партійними обдурені,
Лихом недобиті.
Не „партійну" Україну
Ми хочемо мати,
А мужичу-хліборобську
Почнем будувати.
І збудуєм, будем живі...
Чом не збудувати?
Бо не будем про кишені,
Як ті „щирі" дбати.

АМЕРИКАНСЬКА ЧОРНОМОРСЬКА ЛІНІЯ КОРАБЕЛЬНА

Часті відїзди і приїзди до і з

ОДЕССИ

на найліпших і найвигіднійших пасажирських шифах.

S. S. ACROPOLIS вертає до Ню Йорку з Одесси 15-го липня.

По близші подробиці голоситись до:

AMERICAN BLACK SEA LINE,
21-24 State St., New York City.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

Оголошення женитьби не приймається. — За оголошення пошукувань платиться 10 центів за стрічку (5 слів) за одно поміщенне, за більше разів даєсь відповідний опуст. Дворазове оголошенне з 5 стрічок $1.00.

Адвокат др. Михайло Західний, веде адвокатську канцелярію в Золочеві, в домі адвоката д-ра Теодора Ваня, про що повідомляє свою рідню в Америці а іменно брата Теодора Західного, Гринька і Анну Бугаїв, Стефана і Анну Касіїв і просить о їх адреси: BASIL SHANAYDA, 7 Hansin Ave., Butler, Pa. 54-56

Пошукую свого брата ПАВЛА БЛАГОГО, з села Дрищів, пов. Рогатин. Свого часу служив при австрійській а відтак українській армії. Хтоби про него знав або він сам зволить ласкаво зголоситись до: ДЕМЯН БЛАГИЙ, 44 Milton St., Amsterdam, N. Y., America. 55-56

Пошукую ЖЕНЩИНИ, котра хотілаб занятися домом і доглядом троє дітий в родині, де мати зійшла з ума і узнана невилічимою остає в домі зумашедших. Батько дітий змушений працювати цілий день, мусить найти якусь поміч. Голоситись на адресу: JOE COOCOA, Houtzdale, Clfd Co., Pa. 55-56

Пошукую СПАЛЬНЮ при українській родині в Ню Йорку, між 60-ою а 125-ою улицею а 2-гою і 5-ою евеню. Зголошення писати до: S. ZABRODSKY, 107 E. 121st Street, New York City. 56-57

ФЕДЬ КРИВИЙ, один зі стрільців інтернованих в Йосефові, Чехословаччина, пошукує своєї тети, котрої адреса перед війною була така: Agniszka Nahorniak, 41 Ellcot St., Battafia, Америка. Просить її ласкаво писати на адресу: FED KRYWYJ, Ukr. Tabor, Josefov, Checko-Slovak Republic, Europe. 56

Хтоби знав, де находиться ВАСИЛЬ ПРОКОПОВИЧ ПЕРЕЙМА з Раківкута, пов. Гусятин, Гал., зволить Редакції „Свободи" донести, або Т. Переймові, Ропиця Руська ad Gorlice, Галичина. Василю, відозвися і поможи, бо я тепер у великій нужді. — Твій брат Тимко. 55-56

Четар Глібовицький, Ukr. Tabor, Josefov, Checho-Slovak Rep., Europe, пошукує ТАРАСА ГЛІБОВИЦЬКОГО, який виїхав 1913 р. як теольоґ до Америки, просить о поміч матеріяльну. 56-57

ГРИЦЬ ФЕДОРЧУК, з Лисишник, пов. Заліщики, Галичина, зволить зголоситися до нашого бюра, по лист від брата Ілії Федорчука, емеротованого учителя в Снятині. AMERICAN UKRAINIAN EXCHANGE, 4934 So. Ashland Ave., Chicago, Ill. 55-56

ЕМІЛІЯ ПАВЧУК, родом з Валяви, при буковинській границі, зволить ласкаво у важній справі родинній зголоситись листовно на понизшу адресу. Е. Павчук перебувала в місті Ню Йорку, а хтоб про ню тут знав, нехай ласкаво повідомить на адресу: KAROLINA STEC, 216 Washington St., Jersey City, N. J., або телефонічно: Montgomery 2213. 55-56

ТРИ ФАМІЛІЙНИЙ ДІМ мусить бути спроданим протягом короткого часу. Дуже добрі услівя. Голоситись до СТ. МИЛЯНОВИЧА, 193 Grand St., Jersey City, N. J. 156-59

ЖМІЄЧНИК є одним з найліпших домашних ліків і певним средством проти ревматизму, болів плечий, колення і болів грудий. Є помічне на болі голови, на болі суставів у рук і ніг, на легкий параліж карку, болі горла і зубів. СЕЙ ЛІК Є ВИРОБУ СЛАВНОГО Д-РА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО.

Відносіться до ґенерального агента, залучаючи 3-центову марку на відповідь. 38ч—

MIKE FEDIW,
3 WASHINGTON AVE.,
HASTING ON HUDSON, N. Y.

45 МІЛЮНІВ ДОЛЯРІВ

Ґубернатор Ню Йорського стейту Миллер, підписав рішення на видаванне бонусів (надгороди) для тих жовнірів американської армії, котрі служили в час світової війни. Проте всі Українці, бувші жовніри американської армії, повинні сейчас звернутися до нас в сій справі а ми виготовимо їм, зовсім безплатно, просьбу на отримання сего бонусу. 25вч—

HENRY C. ZARO, Banker,
39 Cooper Sq. Dep.U. New York, N. Y.

ХТО СЛУЖИВ ПРИ АМЕРИКАНСЬКІМ ВІЙСКУ

просимо зголоситися до нас а ми поможемо дістати Вам ВИНАГОРОДЖЕННЄ „БОНУСІВ". 29свч-

Пишіть на адресу:

IMMIGRANT AID CO., Inc.,
49 East 7th St., New York City.

АДВОКАТ
O. H. DROEGE

49 E. 7TH ST., NEW YORK
Розмовитесь по українськи.
Години урядові від 4. до 8. пополудни кождого дня, окрім неділь і свят.

СЬОГОДНЯ ВЕЧЕРОМ

напишіть до нас а ми вишлемо Вам пробну лекцію і подробиці о тім як ми ґарантуємо заочно вивчити Вас читати, писати і говорити по англійськи. Живучи в Америці Ви повинні вміти англійський язик, бо без того всі двері є зачинені. Вивчитесь у нас сеї мови протягом 3 місяців через почту. Пишіть до нас ще нині і пришліть 10 цнт. ґрішми або марками на відповідь. Приймаємо і канадійські. 05-07

FIRST AMERICAN PREPARATORY SCHOOL,
Dept. 46, 525 West 47th St., New York City.

ФАРМИ!

ФАРМА 280 акрів, 150 управної землі, решта пасовиско і ліс; річка перепливає фарму; одна миля до зелізниці; два доми, кузня, стодола, 26 штук худоби, 3 коні, 6 свиней, 40 кур і всякі знаряди рільничі. Фарма відповідна для двох родин. Дуже дешево. Ціна $9000, вплата $3000; на 12-літну виплату. Моя адреса: LEON KERNILUK, Box 82, Martinsburg, N. Y. 55-57

ФАРМА 117 АКРІВ,

дім з 12 кімнат, дві стодоли і другі забудовання; 12 штук худоби, два коні, двоє свиней і 500 кур. Ціна $4500, часть готівкою. Маємо богато инших фарм до вибору; великі і меньші по всіх стейтах. Голоситися до: 56-59

PISARKO & POKUTNY,
406 E. 5th St., New York City.

ЧИ ВИ ШУКАЄТЕ ФАРМИ?

Ми продаємо фарми ріжного рода в найліпших частях Ню Йорк, Конектікот і Ню Джерзи. Колиб Ви хотіли дістати чесну пораду, приходіть до: 143—

BERMAN & GREEN,
359 Grand Street, New York.

ФАРМИ В ПОЛУДНЕВІМ НЮ ЙОРКУ!

93 акрів фарма, в тім ліса і пасовиска 33 акрів, а решта під управу, 6 коров, 2 коні і машини, добрі будинки, 5 миль від Endicott. Ціна $5800, вплати $2000.

94 акрів фарма, обсіяна, добрі будинки, 8 коров, 2 коні і машини. Ціна за всьо $4800, вплати $2000, 5 миль від Endicott. 43-57

Маю фарми від $2000 і дорозші, за вплатою $1000 і менше. Прошу писати до мене а набудете фарму тано і добру.

WALTER FIEDOROWICZ,
111 Filmore Ave., Endicott, N. Y.

ФАРМИ! Дорогі Родимці! Хтоби хотів набути добру господарку з цілим інвентаром і засівом, нехай зголоситься на понизшу адресу. Тут в околици Ром і Лій Сентер можна набути добру і дешеву господарку за дуже низьку ціну і на легкі сплати. Тепер найліпший час оглянути яка земля і як родиться все на поли. Я тут фармером, то знаю добре цілу околицю. Отож прошу голоситись особисто або листовно, а я поможу кождому о скілько се буде можливе. ВАСИЛЬ СВЕРДАН, Lee Center, N.Y. 54-56

ФАРМА НА ПРОДАЖ.

173 акрів урожайної землі, 120 орного поля, ціла оперезана плотом, 40 акрів жита і пшениці, 60 акрів вівса а решта кукуруза і картофлі, сіно; гарний грубий ліс і добре пасовиско, річка перепливає через фарму; попри фарму будується дорога зелізнича, на сій фармі є копальня торфу на 35 акрів, один акер торфу заплатить три рази тільки що управний. Торф можна продати добре, бо в околиці нема вугля. На фармі є будинки, дім на 9 кімнат, газове світло в хаті і стайні, стайня мурована 95x40 стіп, воду дістає вітраком до стайні і будинків. Є також машини, трактор і плуги, жниварка і всякі другі рільничі машини потрібні на фармі. В хаті новий форнес до огрівання і 7 коров голстайнських, 3 телята, 2 молоді коні, 30 свиний, кури і індики. Сю фарму може купити дві або три родини до спілки, бо вона є обширна як фільварок. При головній дорозі, 2 і пів милі від фабричного міста. На сій фармі можна ховати до 40 коров. Продає по причині самотности. Коли хто купить в місяци липни, то я віддам за половину ціни, бо жнива надходять а я сам один не дам раду обробити всего. Ціна за всьо $11.000, вплати $6.500, решта на сплати по $100 річно і 5 процент. А коли хто хотівби приступити зі мною до спілки, то прошу зголоситися: T. POREMBA, R. F. D. 46, Rome, N. Y. 55-56

SANTAL CAPSULES MIDY

СКОРА ПОМІЧ на катар міхури і точі. Певне і успішне. Кожда капсуля означена MIDY. Стережіться підробів.

R. J. GLICK

АҐЕНТ АСЕКУРАЦІЙНИЙ ВІД ОГНЯ.
Офіс находиться в
WILLIAM McCONNEL BUILDING
SHAMOKIN, PA.

СТАРОКРАЄВІ КОСИ

Знамениті під кождим зглядом з найліпшої гартованої серебристої стали. Довгота коси 32 цалі, а надзвичайно легка, важить тільки один фунт, за одним поклепанием косить пару днів.

Ціна коси....$3.75, дві за $7.00
Перстень до коси .... .50
Брусок .... .50

Гроші присилайте разом-з ордером на адресу:

UKRAINIAN BAZAR,
168 E. 4th St., New York, N. Y.

ПЕТРО ЯРЕМА
РУСЬКИЙ ПОГРЕБНИК

ВИПОЗИЧАЄ КЕРИЧІ НА ВЕСІЛЯ, ХРЕСТИНИ І ВСЯКІ ДРУГІ ЗАБАВИ.
118 Ave. A., NEW YORK, N.Y.
Telephone: Orchard 2566.